

ПРИЛОГ ЗА ИСТОРИЈУ ИНДУСТРИЈЕ У ЈАГОДИНИ

Феликс Филип Каниц, путописац, балканолог и етнограф је један од људи који је путујући кроз Србију упознавао ову земљу. Резултат његових путовања биле су бројне студије и монографије, којима је Србију представио Европи у најлепшем светлу. Предмет његовог интересовања био је различит и односио се на разне делатности у Србији.

Припремајући своје дело, *Србија, земља и становништво*, Каниц се обратио за помоћ Влади Србије. Један од његових органа, Министарство народне привреде желео је да му у томе, што је више могао, помогне. Резултат тога је и било писмо упућено на адресе 28 фабриканата, индустријалаца, као и на више државних органа, задруга и индустријских школа.

Писмо упућено овој првој групи 16. јула 1897. године је гласил:

„Господине,

Г.Ф.Каниц, познати етнограф у Бечу, обратио се Министарству народне привреде с молбом да му стави на располагање податке о српској радиности.

Како је Г. Каниц намеран да у свом великом делу, које ће ускоро публиковати, упозна страни свет са развитком и унапређењем наше домаће радиности и како тај његов рад заслужује нашег признања, ово утолико пре, што је он и раније о Србији повољно писао, то ми је част молити Вас, да бисте имали доброту у што краћем року послати ми податке о томе: Колико је и чега ваше предузеће приозвело у прошлој години; колика је вредност тих израђевина; колика је вредност фабрике и свих постројења; са колико радника располаже у радњи; од кад је предузеће отпочело радњу; да ли и колико годишње извози прерађевина; и о свему осталоме што би могло да у потпуности представи ваше фабрике”.

Међу оних 28 „фабриканата и индустријалаца” у Јагодину је упућено ово писмо на адресе Нацка Јанковића, фабриканта и Косовљанина, индустријалаца.

Од ове двојице данас постоји сачуван одговор Нацка Јанковића, власника Прве краљ.српске повлашћене фабрике стакла. Одговор пивара Косовљанина нисмо нашли, а не знамо ни да ли је и стигао.

Одговор Јанковића је значајан по садржини података који се и њему налазе, па зато сматрамо да га овде треба у целости изнети.

Писмо-одговор упућено 24. јула 1897. године, саопштавало је да ова фабрика постоји у Јагодини већ 15 година и да је власништво Нацка Јанковића и сина. Фабрика је била одликована на Светској изложби у Паризу 1889. године, и на крушевачкој изложби похвалницом И реда. Своја стоваришта фабрика је имала у Београду, Нишу и Крагујевцу.

Остали подаци о фабрици су гласили:

„Фабрика 1 техничког управитеља - директора, 1 књиговођу, у фабрици ради стално 95 радника.

Вредност је фабрике са земљиштем на ком постоји фабрика, зграде, алати, машинерија, гвоздени модели и цео прибор који је потребан за произвођење стакла, и готова роба која се налази у фабричким магацинима и сировина потребна за израду стакала-вредност свега укупно динара 240.000.

У прошлој 1896.години произведено је стакла, и то следеће:

а) Дуплог стакла кристалног	25.200 ком.
б) Простог стакла белог	151.200"
в) Зеленог, Плавог и Браон стакла	25.500"
г) Пресованог Белог и Плавог	10.300"
Произведено свега укупно у вредности динара	120.000.

Сву произведену количину стакла трошимо у Србији и један мали део извозимо за Стару Србију. Наши стакларски производи троше се у целој Србији. Пренос истога стакла врши се већином железницом.

Оделења која имамо у нашој фабрици стакла:

- а) Одељење за сечење и брусење стакла које се покреће паром и раде у истом одељењу 6 радника.
- б) Одељење за моловање, шарање и позлаћивање стакла у истом раде 2 радника.
- в) Одељење за гравирање стакла. Раде 2 радника.
- г) Одељење тракслерница, за справљање дрвених модела (форми) потребни за стакло. Раде 2 радника.
- д) Одељење везарница, где се готово стакло везује, пакује у сламу. Раде 6 радника.
- ђ) Пећ у којој се топи стакло, са 8 отворени лонаца јест конструисана на гас- „Регенератиф систем”, који се ложи са каменим угљем (ћумуром).

Одељење где се справљају потребне шамотне цигле за пећ и лонци у којима се лади стакло.

ж) „Регенератор” где се угаљ ложи и који производи потребни гас, на ком се стакло кува и топи.

Понизни
Нацко Јанковић и син.”

Надамо се да смо овим малим прилогом допринели комплетнијем изучавању ове фабрике и индустрије у Јагодини уопште.

Извори:

Архив Србије, МНП, Тф XII р. 8/1897.год.